

+

Wrocław, 17.04.2026r.

prof. Bogdan Makal
Dziedzina sztuki
Dyscyplina artystyczna: sztuki muzyczne
Akademia Muzyczna im. Karola Lipińskiego we Wrocławiu

RECENZJA

W ZWIĄZKU Z PRZEWODEM DOKTORSKIM PANA TIANSHI ZHANG
W DZIEDZINIE SZTUKI, W DYSCYPLINIE ARTYSTYCZNEJ: SZTUKI MUZYCZNE

Pismem z dnia 03.02.2026 Rada Dyscypliny Artystycznej Uniwersytetu Muzycznego Fryderyka Chopina powołała niżej podpisanego na recenzenta w przewodzie doktorskim pana Tianshi Zhang. Przewód ten prowadzony jest na podstawie ustawy z dnia 20 lipca 2018 roku Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. z 2023 roku poz. 742 z późn. zm.).

Pod moją ocenę zostało przedstawione dzieło artystyczne pana Tianshi Zhang w postaci rejestracji fonograficznej wykonania opisywanych w pracy doktorskiej arii barytonowych z oper Giuseppe Verdiego, w których artysta wykonuje partię wokalną. Wraz z dziełem artystycznym otrzymałem pracę doktorską pana Tianshi Zhang, napisaną pod kierunkiem prof. dr hab. Mikołaja Moroza w 2025 roku o tytule „Studium arii barytonowych w operach Giuseppe Verdiego - na przykładzie siedmiu oper „Makbet”, „Rigoletto”, „Bal maskowy”, „Moc przeznaczenia”, „Otello”, „Don Carlos” i „Nabucco” pod kątem techniki wokalne i interpretacji scenicznej.”

Charakterystyka pracy doktorskiej

Na pracę doktorską pana Tianshi Zhang składa się dzieło artystyczne w postaci rejestracji fonograficznej wykonania opisywanych w pracy doktorskiej arii barytonowych z oper Giuseppe Verdiego, w których artysta wykonuje partię wokalną.

Pan Zhang, na podstawie swojego doświadczenia jako śpiewak dokonuje interpretacji wspomnianych arii, po jednej z każdej z wymienionych w tytule pracy oper (za wyjątkiem Balu maskowego, z którego pochodzą dwie arie), a następnie w pracy doktorskiej, będącej opisem teoretycznym dzieła artystycznego szczegółowo wyjaśnia dobór środków technicznych i wyrazowych, z których skorzystał podczas kreacji tych arii. Swoje wybory uzasadnia nie tylko własną wrażliwością oraz kontekstem postaci i sceny, ale również wskazówkami, które można odnaleźć w partii orkiestry lub nawet słowach samego kompozytora. Jest to dogłębna analiza podstaw teoretycznych, służąca osiągnięciu konkretnych efektów praktycznych i artystycznych. Koncepcja artystyczna polega przede wszystkim na głębokim przedstawieniu psychologii postaci w śpiewie.

Część teoretyczna pracy składa się ze wstępu, czterech rozdziałów, podsumowania i bibliografii.

Ocena merytoryczno-artystyczna

1. Potencjał głosowy i predyspozycje artystyczne

Prezentowane nagrania arii barytonowych Giuseppe Verdiego dają przejrzysty obraz możliwości śpiewaka jako interpretatora muzyki tego kompozytora – twórcy bodaj najbardziej charakterystycznego i wymagającego dla tego typu głosu. Młody artysta dysponuje odpowiednimi predyspozycjami naturalnymi oraz solidną bazą techniczną. Warunki głosowe kandydata dają realną szansę na realizację ambitnych planów artystycznych i sugerują, że obrany kierunek rozwoju w stronę repertuaru verdiowskiego jest w pełni uzasadniony.

2. Warsztat wykonawczy i stylistyka

Mimo ewidentnego potencjału, analiza słuchowa materiału dźwiękowego wykazuje szereg elementów wymagających dalszej, intensywniej pracy. Należy mieć na uwadze, jak trudnymi

dzielaми są zarejestrowane arie, jednak mimo wszystko nie można wspomnieć o kilku poniższych aspektach.

- **Zróżnicowanie stylistyczne**

Przy tak szerokim spektrum prezentowanych dzieł Verdiego, oczekiwałbym głębszego zróżnicowania interpretacyjnego. Obecnie całość nagrań sprawia wrażenie zbyt jednolitych – poszczególne kreacje są do siebie zbliżone pod względem barwowym i ekspresyjnym. Prawdopodobnie wynika to z wciąż kształtującego się głosu, który ma swoje ograniczenia techniczne, ponieważ w części teoretycznej pracy doktorskiej artysta dokonuje głębokiej analizy, trafnie i różnorodnie opisując charakter poruszanych przez siebie arii. Śpiewak powinien więc dążyć do osiągnięcia jak największej swobody technicznej, aby ta prozaiczna część działania wokalisty nie hamowała wyrazistości ekspresji i artystycznej wolności.

- **Psychologia postaci**

Zbyt mało zaakcentowane są zmiany emocjonalne zachodzące w bohaterach. Interpretacja powinna w większym stopniu oddawać wewnętrzny dramat postaci, a nie ograniczać się jedynie do poprawnego odczytania zapisu nutowego, co było przecież celem pracy artystycznej. Podobnie jak w poprzednim podpunkcie, jestem przekonany, że to ograniczenia techniczne głosu ograniczyły głębię wyrazu, co muszę przyznać z przykrością, ponieważ wyraźnie można usłyszeć dojrzałość artystyczną tego śpiewaka, która próbuje się przebić, lecz nie zawsze jej się udaje.

- **Wymowa i dykcja**

Istotnym mankamentem zarejestrowanych wykonań jest kwestia języka włoskiego. Zwracam uwagę na konieczność dopracowania właściwych akcentów oraz specyficznej dla tego języka artykulacji, która jest kluczem do prawidłowego frazowania. Kompozytorzy, również włoscy, już od czasu renesansu kształtowali muzykę wokalną tak, aby zgadzała się ona z poprawną prozodią tekstu w danym języku, dlatego jeśli zaburzona jest poprawność wymawiania słów, to odbija się to natychmiast w muzyce.

- **Precyzja techniczna**

Zalecałbym większą dyscyplinę w zakresie intonacji oraz świadomą pracę nad kontrolą wibracji głosu (vibrato), aby stało się ono narzędziem ekspresji, a nie przypadkowym elementem emisji. Brak kontroli nad intonacją i vibrato uniemożliwia oddanie subtelnych mankamentów, na których buduje się dogłębną interpretację partii wokalnych.

3. Spójność części artystycznej i teoretycznej

Obie części pracy doktorskiej są ze sobą spójne. Intencje opisane w części teoretycznej są zauważalne w części praktycznej, choć artyście nie zawsze udaje się je wyrazić w wystarczający sposób.

4. Znaczenie osiągnięcia dla rozwoju dyscypliny sztuki muzycznego

Przede wszystkim część teoretyczna jest znaczącym wkładem w rozwój dyscypliny sztuki muzycznej, ponieważ jest kompletnym vademecum, które może posłużyć młodemu śpiewakowi do przygotowania się do wykonania opisywanych arii, zarówno pod kątem teoretycznym, by był świadomy oświetlenia dramatycznego, harmonicznego i orkiestracyjnego, jak i pod kątem praktycznym, zawiera bowiem liczne wskazówki dotyczące oddechu czy też sposobów wydobywania dźwięków. Bardzo cenne jest tłumaczenie tekstów słowo po słowie, ponieważ głęboka interpretacja arii musi się opierać na świadomości znaczenia każdego śpiewanego słowa.

5. Stopień samodzielności doktoranta w opracowaniu i realizacji dzieła

Porównując część teoretyczną oraz praktyczną pracy nie ma wątpliwości, że interpretacja arii wynika z solidnych badań pana Zhang i jest jego oryginalnym dziełem. Szczegółowość analizy i wyczulenie na detale świadczą o włożonej w dzieło pracy doktoranta.

Ocena części teoretycznej

We wstępie do swojej pracy doktorskiej autor opisuje powody, dla których podjął się on tematu „Studium arii barytonowych w operach Giuseppe Verdiego - na przykładzie siedmiu oper „Makbet”, „Rigoletto”, „Bal maskowy”, „Moc przeznaczenia”, „Otello”, „Don Carlos” i „Nabucco” pod kątem techniki wokalne i interpretacji scenicznej.” Należy przyznać, że idea jest interesująca, szczególnie wobec luki w badaniach, choć trzeba od razu wyjaśnić, widocznej w specjalistycznej literaturze chińskiej, ponieważ temat verdiowskich arii barytonowych jest szeroko opisywany w literaturze włoskiej czy też angielskiej, a także, choć może nie aż tak obszernie, polskiej.

Praca nie wyjaśnia także wystarczająco głęboko, dlaczego wybrano akurat te siedem oper, poza ogólnym stwierdzeniem o ich reprezentatywności. Opis procesu nagraniowego jako przeprowadzonego w profesjonalnym środowisku jest zbyt ogólnikowy dla dysertacji doktorskiej, praca zyskała by znacznie, gdyby autor podzielił się większą ilością szczegółów z tego doświadczenia. W bibliografii masowo pojawiają się linki do serwisu YouTube, co jest dopuszczalne, ale nie prezentuje się dobrze jako tak duża część bibliografii pracy naukowej. Znacznie lepiej byłoby odwołać się do konkretnych nagrań płytowych, do których przecież te linki

przekierowują. Brakuje też odpowiedniego opisanie linków, choćby daty dostępu, na szczęście linki wciąż działają. W bibliografii wymienione są także wyciągi fortepianowe zamiast pełnych partytur orkiestrowych, pomimo że w pracy doktorskiej autor analizuje dialog śpiewaka z orkiestrą. Tak więc wymienianie wyłącznie wyciągów jest błędem. Warto też zauważyć, że mimo studiów doktoranta w Warszawie, w tekście nie widać odniesień do dorobku polskich badaczy opery czy pedagogów śpiewu, których to wypowiedzi w poruszonym temacie przecież nie brakuje. Z drugiej strony oparcie się na nazwiskach takich jak Budden, Parker czy Chusid jest największym atutem bibliografii. To światowej klasy autorytety, co gwarantuje poprawność historyczną pracy. Zaraz po tym mocną stroną są odwołania do rękopisów znajdujących się w Archivio Storico del Teatro La Fenice czy też w Biblioteca Nazionale Centrale di Roma. Ze strony polskiego środowiska muzycznego interesujące może być natomiast wykorzystanie przez autora źródeł chińskich.

Co do stylistyki pracy, to przejścia od języka czysto technicznego do poetyckich metafor bywają zbyt gwałtowne. Dla przykładu "głos jak zardzewiała żelazna korona" choć jest cenną wskazówką interpretacyjną, opartą na listach Verdiego, wymaga w tekście naukowym obudowania konkretną terminologią akustyczną i techniczną. Opisy niektórych postaci (np. Makbeta) zatrzymują się na poziomie streszczenia libretta, zamiast pogłębionej analizy.

Do zalet pracy można niewątpliwie zaliczyć analizę ewolucji archetypu ojca w twórczości Giuseppe Verdiego, gdzie autor słusznie zauważa przejście od płaskich do złożonych psychologicznie bohaterów, takich jak Rigoletto czy Germont. Praca trafnie łączy także twórczość Verdiego z włoskim ruchem narodowowyzwoleńczym, co nadaje analizom szerszy kontekst kulturowy. Wyczulenie na rolę orkiestry jest także godne pochwały. Bardzo wartościowe są fragmenty dotyczące muzycznej rekonstrukcji fonetyki włoskiej i jej wpływu na długość nut (np. słowa „Dio” i „giustizia”). Zaś zauważenie asymetrycznych fraz (np. 3+5 taktów w Falstaffie) jako środka wyrazu psychologicznego jest trafną obserwacją muzykologiczną. Docenić należy zastosowaną przez autora precyzyjną terminologię wokalną. Celem pracy, który zapewne udało się osiągnąć, było stworzenie źródła dydaktycznego dla kultury chińskiej. Aspiracja do modernizacji chińskiej pedagogiki wokalne poprzez europejskie wzorce jest ambitnym i potrzebnym zadaniem. Porównanie nagrań uznanych śpiewaków światowej klasy również przynosi interesujące wnioski, unaoczniając niejednokrotnie skrajne podejścia wykonawców. Zestawienie skrajnie różnych podejść (np. "racjonalne zło" Cappuccilliego vs. "historyczny gniew" Nucciego) uczy czytelnika wielowymiarowości tekstu muzycznego.

Uwagi krytyczne

Większość uwag recenzenta, zarówno pozytywnych jak i negatywnych, została już zawarta powyżej. Praca jest bogata merytorycznie, również pod kątem wskazówek wykonawczych. Wnioski zawarte w studium wybranych fragmentów oper są logiczne i świadczą o głębokim zrozumieniu struktury dzieła muzycznego. Cieszy fakt, że wysoka świadomość teoretyczna idzie w parze z analizą praktycznych aspektów wykonawstwa. Lecz aby praca ta mogła zostać uznana za całkowicie poprawną wymagałaby uporządkowania bibliograficznego oraz skorygowania niektórych stwierdzeń.

Konkluzja

Część teoretyczna ma duży potencjał praktyczny i artystyczny, a pasja doktoranta do tematu jest widoczna w każdej analizie frazy. Artysta znajduje się na dobrej drodze do ukształtowania swojej tożsamości wokalne. Aby jednak osiągnąć pełną satysfakcję artystyczną u odbiorcy, sugeruję skupienie uwagi na indywidualizacji rysu psychologicznego postaci oraz na niuansach językowych, które w operze włoskiej są nierozdzielnie związane z linią melodyczną.

Mimo to pracę doktorską pana Tianshi Zhang oceniam jako odpowiadającą wymogom rozprawy doktorskiej, zgodnie z art. 187 Ustawy z dnia 20 lipca 2018 roku Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. Z 2023 r. poz. 742 z późn. zm.). Wnoszę o dopuszczenie doktoranta do dalszych etapów postępowania w sprawie nadania stopnia doktora.

Bogdan Makal

